

# Redaktørens forord

I skrivende stund mobiliseres store grupper af studerende til demonstrationer mod regeringens 2025-oplæg til flere besparelser i uddannelsessystemet og herunder reformer af SU'en. De studerendes frustration er forståelig, ikke blot fordi en iværksættelse af planerne vil få mærkbare økonomiske konsekvenser for rigtig mange studerende, men også fordi de bebudede tiltag sandsynligvis vil have en social slagside.

Både sociologer og økonomer har påpeget, at reduktioner i de studerendes økonomiske råderum sandsynligvis har en række negative konsekvenser. For det første, er det sandsynligt, at studerende fra uddannelsesfremmede miljøer vil være mindre villige til at påtage sig risikoen ved at stifte økonomisk gæld og dermed i højere grad afstå fra at vælge en videregående uddannelse. For det andet kan det forventes at flere af de studerende bliver nødt til til at tage (endnu) mere erhvervsarbejde og derfor vil være længere tid om at færdiggøre deres uddannelser, og, for det tredje, er der risikoen for, at flere studerende dropper ud af uddannelserne undervejs, hvis de oplever at miste økonomisk fodfæste.

Det empiriske belæg for disse mulige scenarier er dog fortsat sparsomt og derfor glæder redaktionen ved *Dansk Sociologi* sig over artikelbidrag, som kaster lys over denne type uddannelsessociologiske problemstillinger. I nærværende nummer undersøger *Rolf Lyneborg Lund* og *Trond Beldo Klausen* i deres artikel "Lang vej at gå – social baggrund og studerendes alder på danske universiteter", hvilke sociale faktorer, der har indflydelse på studerendes dimittendalder. Relevansen og aktualiteten i denne problematik skal også ses i lyset af de senere års uddannelses- og arbejdsmarkedspolitiske ambitioner om at reducere uddannelsestiden og få de unge hurtigere ud på arbejdsmarkedet.

På baggrund af register- og surveydata viser artiklen, at dimittendalderen på universitetskandidater og studerende fra mellemlange videregående uddannelser ikke blot er steget de seneste 40 år, men også, at der i dag er en større spredning i dimittendalderen end tidligere. En af årsagerne til den relativt høje dimittendalder i Danmark er, at mange unge vælger at tage sabbatår mellem ungdomsuddannelse og videregående uddannelse. I analyser af surveydata viser Lund og Klausen, at studerende begrundet deres valg af sabbatår med, at de har brug for en pause, har lyst til at rejse eller ønsker at tjene penge. Der er tilsyneladende ikke store sociale forskelle med hensyn til hvem, der vælger sabbatår.

De sociale forskelle viser sig derimod i analyserne af registerdata. Studerende med forældre uden uddannelse og lav indkomst dimitterer senere end studerende med højtuddannede forældre. I artiklen påpeges, at de sociale forskelle her kan skyldes, at der er flere studieskiftere blandt unge, som kommer fra uddannelsesfremmede hjem, og at denne gruppe studerende ikke i lige så høj grad har mulighed for at modtage økonomisk støtte som studerende med højt uddannede forældre. Politiske tiltag som sigter mod at øge gennemførelsesshastigheden gennem f.eks. økonomisk regulering kan således risikere at reducere den sociale mobilitet, mens dette næppe vil være tilfældet ved tiltag, der søger at fremme en tidligere studiestart.

I artiklen "Borgerne som modmagt i planlægningen" fremlægger *Bo Elling* en teoretisk funderet kritik af etablerede planparadigmer og fremlægger i forlængelse heraf en kommunikativ planteori. Moderne samfund er karakteriseret ved omfattende menneskeskabte forandringer af det fysiske miljø. Det kan f.eks. være udvikling af den trafikale infrastruktur, by- og landskabsudvikling, samt erhvervs- og boligbyggeri. Mange af disse forandringer planlægges i et samspil mellem politikere, professionelle teknikere, entreprenører og investorer. Måderne at gennemføre og tænke den fysiske planlægning på kan sammenfattes i forskellige planparadigmer, som hver især forholder sig forskelligt til borgernes indflydelse og magt i selve planlægningsprocessen. I det deltagerorienterede paradigme har man været optaget af, hvordan man i højere grad kan inddrage borgerne i planlægningsprocessen, for derved at sikre en højere grad af politisk indflydelse og legitimering. Men, som Elling gør opmærksom på, ser de planlæggende myndigheder ofte borgerinddragelse som en besværliggørende og forstyrrende proces. Med udgangspunkt i en teoretisk kritik af det deltagerorienterede paradigme og herunder særligt Patsy Healeys *Collaborative Planning*, bidrager artiklen med kommunikativ planteori, som fremhæver, at borgerne bør inddrages når både mål og midler skal identificeres. Artiklen opponerer hermed mod en rationalistisk forståelse af borgerinddragelse og fremhæver blandt andet, at borgerne kan synliggøre etiske og æstetiske aspekter i planlægningen. Borgerinddragelse kan derved skabe en modmagt, som gør det muligt at planlægge mere langsigtet under hensyntagen til store samfundsmæssige udfordringer, som f.eks. miljø- og klimaforandringer og øget migration.

Dette nummer af *Dansk Sociologi* indeholder også to review-essays, som sætter fokus på to store sociologiske tænkere, henholdsvis Pierre Bourdieu og Hans Joas. I "Den symbolske kapitals centralbank" giver *Jutta Maria Vikman*, *Jonas Grønvald* og *Lasse Gøhler Johansson* et interessant review af Bourdieus forelæsninger over staten fra perioden 1989-1992. Forelæsningerne udkom i samlet bogform på fransk i 2012, og på engelsk i 2014 med titlen *On the State*. Bourdieus særlige perspektiv handler om, hvordan staten, både historisk og aktuelt, konstruerer og regulerer andre områder af samfundslivet, og i review-essayet får vi både et overblik over forelæsningernes indhold samt et

indblik i Bourdieus akademiske læsning og diskussion af en række andre prominente sociologer, politologer og historikere, som har beskæftiget sig med spørgsmålet om statens tilblivelse og udvikling.

Den tyske sociolog Hans Joas besøgte Danmark i forbindelse med den seneste Sociologkongres (Aalborg, januar 2016), og er ved at blive en kendt figur i danske sociologkredse. *Anders Sevelsted* har senere i år gennemført et personligt interview med Hans Joas, og her i tidsskriftet indgår dette som en del af review-essayet "Pragmatisme, kreativitet og universalisme – et interview med Hans Joas". Essayet giver en introduktion til Joas' biografi og værk og efterfølges af selve interviewet, der former sig som en samtale om Joas' personlige intellektuelle udvikling. Hermed får vi et værdifuldt indblik i Joas' tidlige intellektuelle inspiration, hans vurderinger og kritik af den europæiske reception af den klassiske amerikanske pragmatisme, hans forståelse af kreativitetsbegrebet og handlingssociologien, samt en drøftelse af hans nyere værker om universelle værdier og menneskerettigheder.

Foruden artikler og review-essays indeholder tidsskriftet en række anmeldelser af relevant sociologisk litteratur, samt et call for papers til et temanummer i *Dansk Sociologi* om "Digitale metoder". God læselyst.

*Klaus Levinsen*